

LEV TOLSTOI

Despre Dumnezeu și om

Din jurnalul ultimilor ani
(1907–1910)

Traducere din rusă de
ELENA DRĂGUȘIN-RICHARD

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	5
---------------------------	---

DIN JURNALUL ULTIMILOR ANI

1907	11
1908	65
1909	109
1910	175

CUGETĂRI ȘI AFORISME CONSEMNAȚE

DE D.P. MAKOVIȚKI

1907	219
1908	231
1909	243
1910	253

ANEXĂ. Despre Tolstoi	267
-----------------------------	-----

1907

...Iubirea față de dușmani, față de cei care urăsc nu e o exagerare, cum pare la prima vedere, ci e ideea de bază a iubirii. La fel ca neîmpotrivirea, oferirea celuiilalt obraz nu e exagerare și parabolă, ci lege, legea neîmpotrivirii, fără de care nu poate exista față creștinismul. Creștinismul nu poate exista nici fără iubirea de cei care urăsc...

Poate greșesc, dar mie mi se pare că abia acum, așa cum sunt, bune sau rele, roadele pomului meu au dat în pârg. (14 ianuarie)

Cât de îngrozit trebuie să se simtă omul singur pe lume, rupt de toate! Dacă, oricât ar rătăci, omul n-ar simți legătura spirituală cu lumea, cu Dumnezeu, n-ar putea trăi. Dacă însă pierde conștiința acestei legături, nu mai poate să trăiască și se omoară. Asta explică aproape toate sinuciderile. (14 ianuarie)

Muncitorii, în general săracii, nu sunt mai buni, ci mai răi decât bogații, îi judecă și îi invidiază. Pentru asta sunt vrednici de milă mai mult decât pentru sărăcia lor. Bogații sunt însă întotdeauna mai imorali decât săracii, profită de munca lor, trăiesc în trândăvie, și mai ales pentru asta sunt vrednici de milă. (14 ianuarie)

Viața nu e în mișcare, ci palpită, freamătă în fiecare ființă. Faptul că mie mi se pare că viața se deplasează în timp este o iluzie. Viața doar se manifestă tot mai mult și mai mult în timp. Soarele nu se deplasează în timp ce norii care îl acopereau îl descoperă din nou. (14 ianuarie)

Bucură-te, și iară spun ție, bucură-te. Dacă trăiești cum se cade, bucuria e neîncetată. Îmi dau seama de asta la bătrânețe.

Bătrânețea mă bucură. Sunt minute bune când mă bucură și apropierea morții. (14 ianuarie)

Conștiința e limitată în spațiu și timp, dar în sine e independentă. E liberă, dar se poate exprima, manifesta numai în spațiu și timp. (14 ianuarie)

Da, nu Rusia trebuie salvată, ci ceea ce este de milioane și milioane de ori mai scump decât închipuita existență a Rusiei, sufletul nostru. (14 ianuarie)

N-aș vrea să mor fără să exprim ce simt și înțeleg acum cu toată claritatea. E caraghios că scriu la sfârșitul vieții un adevăr cunoscut de toată lumea, iar adevărul acesta cum îl înțeleg eu acum, sau mai degrabă cum îl simt, îmi pare absolut nou. Adevărul e că trebuie să-i iubim pe toți și să ne clădim viața așa încât să-i putem iubi pe toți. Aș vrea să scriu o astfel de lege a lui Dumnezeu pentru copii. (14 ianuarie)

Nu trebuie să ne închipuim că e nevoie ca viața oamenilor religioși să fie copleșită de grija susținerii religiozității și că ea trebuie să fie plicticoasă, închinată unei activități abstracte. Dimpotrivă, viața oamenilor care au un temei religios nu poate să nu fie plină de bucurie și complet liberă de preocuparea pentru religiozitatea lor.

A gândi altminteri e ca și cum am crede că oamenii cu vederi politice și științifice nu vorbesc decât despre politică și știință. (14 ianuarie)

Învățătura religioasă trebuie să stea la baza educației. Educația fără învățătura religioasă (așa cum se face la noi) nu e educație, ci deopotrivă depravare și amortirea capacităților superioare. (14 ianuarie)

Pentru a nu trăi chinuit trebuie să ai în față nădejdea bucuriei. Însă ce nădejde a bucuriei mai poate fi, când ai în față bătrâ-

nețea și moartea? Există numai o ieșire din această situație, să-ți închini întreaga viață desăvârșirii spirituale, în comuniune tot mai mare cu Dumnezeu. Numai atunci viața este bucurie neîntreruptă, iar moartea este și ea o bucurie. (14 ianuarie)

Dintre organele omului, mai presus de toate este rațiunea, iar omul nu poate, nu trebuie să renunțe la ea, căci viața lumii e lucrarea oamenilor călăuziți de rațiune. Buna înțelegere a oamenilor se va realiza nu prin refuzul rațiunii, ci prin recunoașterea de către toți a legilor ei. (14 ianuarie)

Un anarhist cu idei expropriatoare le spunea odată prin sate țăranilor că nu trebuie să muncească pentru stăpâni și că trebuie să le confiște ce consideră ei (stăpânii) că le aparține. Aș fi vrut să-l întreb pe el și pe învățătorii lui: pentru chiaburul care are 10 cai, e cărăuș sau face cărămizi ș.a.m.d., se poate munci sau nu? Dacă încă se mai poate, atunci unde ne oprim? Și dacă stabilim pentru cine nu se poate munci, cum putem afirma, legifera asta? Vom stabili legi care se vor pune în aplicare cu forța? Dar atunci vor exista noi abuzuri ale puterii. (2 februarie)

Organizarea societății pe baza constrângerii are ca scop curmarea actelor de violență între oameni. Pe când cugetarea, experiența și întreaga istorie ne arată că dreptul la constrângere oferit unora nu a putut și nu poate împiedica oamenii să încalce rânduiala existentă și să recurgă la violență. Reiese că o rânduială întemeiată pe constrângere va duce doar la sporiirea numărului celor care folosesc violența. (2 februarie)

...Aș mai adăuga la ideea imposibilității de a organiza societatea fără constrângere și că, așa cum societățile antice erau de neconceput fără sclavi, ar fi fost de asemenea de neconceput fără niște ființe și mai nefericite decât sclavii, fără stăpâni.

Sclavii au fost eliberați, e timpul să fie eliberați și acești nefericiți. (10 februarie)

Pentru a înțelege limpede irealitatea spațiului (corporalității) și timpului (mișcării), faptul că și una și alta sunt numai limitări ale gândirii noastre, trebuie să concep și că trupul meu în spațiu, precum și mișcarea mea în timp sunt în egală măsură infinit mici în comparație cu marele infinit (pe care nu pot să nu-l accept) și infinit mari în comparație cu cele infinit mici la care trebuie neapărat să cugetăm. (13 februarie)

Tocmai m-am gândit că oamenii limitați intelectual, așa-numiții materialști, se sustrag dinaintea oricăror raționamente serioase despre însușirile naturii umane și ale rațiunii (vezi Kant, Platon, Hristos) considerând că toate acestea sunt doar „filozofie“ incertă, neclară, contradictorie, în cadrul căreia toate raționamentele sunt inutile. (13 februarie)

Ce fenomen uimitor că brahmanismul, în ciuda înțelegerii sale religioase mult superioare iudaismului, a fost supus acelorași denaturări, dacă nu chiar unora mai grave, sau mai degrabă a fost invadat de tumori. (13 februarie)

Atât de rar întâlnim, și încă și mai rar simțim, adevărata iubire, iubirea față de iubire, iubirea nu numai față de toți oamenii, dar și față de tot, de Dumnezeu. Doamne, ajută-mă să trăiesc în această iubire, vino și sălășluiește în mine. (13 februarie)

Revoluționarii sunt mânați mai ales de invidie, ambiție și iubire de putere. Și ceea ce e mai rău, aceste sentimente urâte sunt mascate de falsa iubire și compasiune pentru popor și, ceea ce e și mai ridicol, de falsa iubire de libertate: se aservesc puterii, în cea mai cumplită dintre sclavii, din dragoste de libertate! (13 februarie)

I. REPIN, TOLSTOI ÎN FOTOLIUL BĂTRĂNESC.
DESEN ÎN CREION, 1887.